



Τραϊανός Μάνος, «Εισαγωγή»
(για το έργο *Πόλεμος της Τρωάδος*)

Ο ανώνυμος, μακροσκελής, έμμετρος *Πόλεμος της Τρωάδος* αποτελεί παράφραση του γνωστού γαλλικού έργου του 12ου αιώνα *Roman de Troie* του Benoît de Sainte-Maure, το οποίο αντλεί με τη σειρά του από ομόθεμα κείμενα του λατινικού Μεσαίωνα. Το ποίημα είναι γραμμένο σε πολιτικούς στίχους οι οποίοι ξεπερνούν τις 14.000, σύμφωνα με τη νεότερη έκδοσή του (Παπαθωμόπουλος & Jeffreys 1996), αριθμός που το καθιστά το εκτενέστερο έμμετρο κείμενο της δημόδους γραμματείας μας.

Ο *Πόλεμος* αναφέρεται στα γεγονότα πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τον Τρωικό Πόλεμο, όπως αυτά περιγράφονται όχι από τον Όμηρο, από το περιεχόμενο της *Ιλιάδας* τού οποίου απέχει αρκετά άλλωστε, αλλά από τον Γάλλο Benoît de Sainte-Maure στο εκτενέστατο ποίημά του *Roman de Troie*, συνθεμένο τον 12ο αιώνα. Ο Saint-Maure, για τον οποίο ελάχιστα γνωρίζουμε με σιγουριά, αντλεί το υλικό του από λατινόγλωσσες μεταφράσεις ελληνικών έργων/πρωτοτύπων που αποδίδονται στον Δάρη από τη Φρυγία (*Acta Diurna Daretis Phrygii*) και στον Δίκτυ από την Κρήτη (*Dictys Cretensis Ephemeridos belli Troiani*), όμως το προσαρμόζει στα δεδομένα του φεουδαρχικού Μεσαίωνα, εστιάζοντας κυρίως στη θεματική του πολέμου και του έρωτα, και το επεξεργάζεται συχνά με μεγάλη αυτονομία. Οι πολλές μεταφράσεις, αποδόσεις, παραφράσεις και διασκευές στις κυριότερες ευρωπαϊκές γλώσσες μαρτυρούν τη διάδοση και τη δημοτικότητα του κειμένου, το οποίο φαίνεται ότι γοήτευσε τόσο το κοινό της εποχής του όσο και μεταγενέστερους συγγραφείς, καθώς και ότι αποτέλεσε τη βάση για μια ολόκληρη σειρά έργων τέτοιου είδους, γνωστά ως *romans antiques* ή *romans d'antiquité* (δηλαδή μυθιστορίες/μυθιστορήματα με υποθέσεις εμπνευσμένες από το ιστορικό/μυθολογικό υλικό της αρχαιότητας).

Η ελληνική παράφραση του έργου, καμωμένη πιθανότατα κατά τον 14ο αιώνα σε φραγκοκρατούμενο περιβάλλον, έγινε από ικανό μεταφραστή, καλό γνώστη τόσο των γαλλικών όσο και της σύγχρονης του δημόδους ελληνικής, ο οποίος φαίνεται να είχε υπόψη του και ομόθεμα έργα της βυζαντινής γραμματείας, όπως τη *Σύνοψη Χρονική* του Μανασσή και, ίσως, το *Περί ομηρικών αλληγοριών* του Τζέτζη, ενώ δεν διαθέτουμε στοιχεία για το αν



γνώριζε ή έλαβε υπόψη του τα ίδια τα ομηρικά έπη. Η παράφραση μένει κατά βάση πιστή στο πρότυπό της, κάποτε με κάποιες προσθαφαιρέσεις κι άλλοτε αποδίδοντας με συντομία ή παραλείποντας μέρη από το περιεχόμενό του.

Το έργο σώζεται σε επτά χειρόγραφα, σημαντικότερο εκ των οποίων θεωρείται αυτό της Μπολόνιας (Univ. Gr. 3567). Είναι γραμμένο σε γλώσσα μεικτή στην οποία συνδυάζεται η δημώδης της εποχής με πολλούς λόγιους τύπους. Πρόκειται περισσότερο για ένα ιδίωμα τεχνητό, παρά για μια πραγματική, πιστή και αξιόπιστη αποτύπωση της καθομιλουμένης της εποχής. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι η συχνή παρουσία λογοτυπικών εκφράσεων ίσως να υποδηλώνει την επίδραση αντίστοιχης ομόθεμης προφορικής παράδοσης.

Η αφήγηση ξεκινά με τις προετοιμασίες, την εξέλιξη και τα αποτελέσματα της Αργοναυτικής Εκστρατείας, η οποία καταλήγει στην πρώτη άλωση της Τροίας από τους Έλληνες (στ. 1-1152). Ο Πρίαμος ξαναχτίζει την πόλη και ορκίζεται εκδίκηση. Μετά τις απαραίτητες προετοιμασίες, οι Τρώες, με αρχηγό τον Πάρη, καταπλέουν στην Κυθούρια (Κύθηρα), όπου αιχμαλωτίζουν πολλούς Έλληνες, ανάμεσά τους και την ωραία Ελένη. Με την επιστροφή τους στην Τροία, ο Πάρης κι η Ελένη παντρεύονται. Τα γεγονότα εξαγριώνουν τους Έλληνες, οι οποίοι με τη σειρά τους ορκίζονται εκδίκηση, αποφασίζουν να εκστρατεύσουν άμεσα κατά των Τρώων και εκλέγουν τον Αγαμέμνονα επικεφαλής τους (στ. 1153-2260). Ακολουθεί η περιγραφή των γεγονότων του Τρωικού Πολέμου, από την έναρξή του μέχρι την εκ θεμελίων καταστροφή της Τροίας και τον αποδεκατισμό ή εξανδραποδισμό των Τρώων (στ. 2261-12360). Έπεται η περιγραφή της επιστροφής των Ελλήνων και της τύχης των σημαντικότερων αρχηγών τους. Ο Οδυσσέας καταλήγει στην Κρήτη, όπου αφηγείται στον Ινδομενέα (Ιδομενέα) τις περιπέτειές του. Με τη βοήθεια του τελευταίου επιστρέφει στην Ιθάκη, σκοτώνει τους μνηστήρες της Πηνελόπης (Πηνελόπης), και επανακτά την εξουσία, την οποία όμως δεν απολαμβάνει για πολύ, καθώς ο Θελέγονος (Τηλέγονος), γιος του από την Κίρκη, τον σκοτώνει χωρίς να γνωρίζει ποιος είναι. Βασιλιάς τώρα γίνεται ο Θελέμαχος (Τηλέμαχος), ενώ ο Θελέγονος επιστρέφει στο νησί της Κίρκης (στ. 12361-14090). Ο Πύρρος επιστρέφει στη Μολοσσού (Μολοσσία), πληροφορείται τις δολοπλοκίες του προπάππου του Άκαστου και σκοτώνει τους γιους του. Χαρίζει τη ζωή στον Άκαστο, γίνεται βασιλιάς και τελικά δολοφονείται από τον Ορέστη (στ. 14091-14395). Το ποίημα τελειώνει με ένα τυπικό



ανάθεμα στην Ελένη για τα δεινά που προκάλεσε: «Ηκουσες πόσον το κακόν γέγονε παρ' Ελένης. / Έως ο κόσμος όλλυται Ανατολής και Δύσης, / εἴη παρ' εκείνης ὄνομα οὐαί, ανάθεμά την. / Και πάλιν γαρ ἐξόπισθεν παρά της θυγατρὸς της / γέγονε θλίψις φοβερὰ και ζημία μεγάλη, / οπού πολλούς την ἐκλαιαν χρόνους οι Ἑλληνίδες» (στ. 14396-14401).